

Introitus: „Jak vysoko nad zemí je nebe, tak mohutně se klene jeho milosrdenství nad těmi, kdo se ho bojí; jak je vzdálen východ od západu, tak od nás vzdaluje naše nevěrnosti. Jako se nad syny slitovává otec, slitovává se Hospodin nad těmi, kdo se ho bojí. On ví, že jsme jen stvoření, pamatuje, že jsme prach.“ Žalm 103:11-14

„Rozjáš se, sijónská dcero, dcero jeruzalémská, propukni v hlasy! Hle, přichází k tobě tvůj král, spravedlivý a zachráněný, pokořený, jede na oslu, na oslátku, osličím mláděti.“ Zacharjáš 9:9

Čtení ze Staré smlouvy, z proroctví Malachiášova, 3. kapitoly, 22. až 24. verš:

„Pamatujte na zákon mého služebníka Mojžíše, jemuž jsem vydal na Chorébu pro celého Izraele nařízení a práva. Hle, posílám k vám proroka Elijáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný. On obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům, abych při svém příchodu nestihl zemi klatbou.“

Čtení z Nové smlouvy, z evangelia Janova, 3. kapitoly, verše 1 až 8 :

„Mezi farizeji byl člověk jménem Nikodém, člen židovské rady. Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl mu: „Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha. Neboť nikdo nemůže činit ta znamení, která činíš ty, není-li Bůh s ním.“ Ježíš mu odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo znovu, nemůže spatřit království Boží.“ Nikodém mu řekl: „Jak se může člověk narodit, když je už starý? Nemůže přece vstoupit do těla své matky a podruhé se narodit.“ Ježíš odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího. Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch. Nediv se, že jsem ti řekl: Musíte se narodit znovu. Vítr vane, kam chce, jeho zvuk slyšíš, ale nevíš, odkud přichází a kam směřuje. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha.“

Dětem: O slově tatínek.¹

Cti otce svého a matku svou

Vstoupili jsme adventem do nového církevního roku, zase si projdeme tajemstvím víry - Bůh v lidském těle (Vánoce) - Bůh, který s námi a za nás umírá a zase vstává k životu (Velikonoce) - Bůh, který s námi zůstává (v seslání Ducha svatého). A všechna tato tajemství začínají rodinným motivem: Jan Křtitel se divuplně narodil starým rodičům a po něm přichází na svět Ježíš do náhradní rodiny. A vlastně všechno bohatství víry je ukryto v nějaké podobě rodinných vztahů. A je třeba říci: Ne vždy ideálních vztahů rodičů a dětí.

Proto se nebudete asi divit tomu, když budu dnes připomínat jedno slovo z Desatera, které říká: „Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“ (Exodus 20:12)

Tato slova v Desateru jsou jen zdánlivě nasměrována pouze k těm pozemským rodičům. Může to být jinak: Celý soubor deseti slov popisuje příběh Boha a jeho lidí na cestě do odpočinku. A jdou jako rodina. Když jsme uvěřili a stali se křesťany, bylo to jako nové narození. Však jsme to četli z evangelia. Máme nejenom pozemské rodiče, navíc patříme do nebeské rodiny. Ještě jeden rodinný rys Desatera: Deset slov ze Sinaje je dokonce možno brát jako smlouvu mezi Hospodinem a dcerou izraelskou.

Tatínek a maminka

Vyjádřením „Cti svého otce i matku“ rodiče dost často vyhrožují svým dětem. Zvláště, když už si s nimi nevědí rady. Vyžaduje se po dětech úcta, mlčení a poslušnost rodičů ve všem. Přesně tohle ale v Desateru není. Uctívání model a to i těch rodičovských, je zapovězeno, nežádá se, není dobré. K tatínkovi nemá vzhlížet se strachem ani maminka, a tím spíše děti. Táta nemá být zbožný,

¹ Pamatujte si, jaké bylo první slovo, které jste se naučili? Určitě ne. Spíše si to pamatují rodiče a prarodiče. Jak vítali vaše probuzené vědomí, když jste, tedy jsme začali objevovat řeč.. Téměř jistě to byla slova jako *mama* a nebo *tata*, nebo nějaký odvar těchto důležitých slov.

Ti, co se vyznají v lidských jazycích (a nedávají za vědomosti žákům hned nějaké známky) říkají, že téměř všude se zachovala pro slovo OTEC nebo TÁTA kombinace zvuků P (B,F,V) + T (D,Č). Tedy buď APA, PAPA, BABA, ABÚ, AAV. nebo TATA, OTEC, OTÓ, ATA, ATE, AITA, TAITA. Mnoho jazyků mnoha jazykových skupin celého světa má obě varianty s P i T (tedy přežila v nich obě slova), nebo spojenou variantu s oběma souhláskami (P+T v jednom slově, jako třeba PATER-PADRE-FATHER). Pravděpodobně to znamená, že praslovo pro význam otec s kombinací zvuků P a T patří k úplně nejstarším praslovům. Více viz: <http://www.karelma-chala.cz/jazykove-okenko/otec---tata-v-mnoha-jazycich>

ale téměř nevychovaný a náladový grobián, bengo - co vydělá dost peněz, aby všechno zaplatil, unavený chlap, co přijde domů, nají se, spí a nikdo jej nesmí obtěžovat. A když se probudí, odmítá jakoukoliv složitost. Vše musí být jednoduché, bez potřeby přemýšlení.

Jenže zbožní i bezbožní rodiče tato slova o úctě přesně tak, jak jsem popsal, znásilňují v takzvané křesťanské Evropě ve svůj jednostranný prospěch. Děti své rodiče musí chápat a poslouchat. Dozvíte se dokonce, že nudný rodinný teror je brán za evropskou hodnotu. Rodiče mohou všechno. A tak není daleko k facce či dalším formám slovního násilí.

Nejdříve se musí říct hlasitě „Nel!“ Tato slova přece nesmí být jednoduše vytrhována ze souvislosti dalších deseti slov a celé cesty víry. Prostě nesmí být zneužívána. To si radši vyhledejme nějaké staré pohanské rčení, které nabádá k podřízenosti a úctě ke zbožštěným rodičům za každou cenu a nepleťme do toho křesťanství. Spousta takzvaných křesťanů by měla přiznat, že jsou vlastně pohany.

Stejně jako zbožňující úcta, tak i nenávisť vůči rodičům ničí lidskou osobnost. Spisovatel a režisér Ingmar Bergman, syn luteránského faráře, ve svých denících popisuje chvíle u babičky. Ve svém deníku *Laterna magica* píše: „Plášť lží, který mě tížil na faře, tady ze mně spadl, žil jsem bezstarostně ze dne na den, beze strachu a bez výčitek svědomí. Svět byl pochopitelný a své sny a svou skutečnost jsem měl pod kontrolou. Bůh byl zticha a Kristus mne netrápil svou krví ani obskurními nabídkami.“ a celý Bergmanův spis je zápasem autora s rodiči. Bergman jako správný dramaturg a režisér nechá zápas otevřený, bez přímé výhry. Jen v závěru dává nahlédnout do deníků své matky, kterou ještě na smrtelné posteli soudil. A ty deníky se mu po její smrti otevřely v zápisu ze dne jeho narození. A mnohé v nich bylo jinak, než byl celý život přesvědčen. Zdaleka nebyl zavrženým a nemilovaným dítětem.

Zničující odpor vůči rodičům je tedy stejně devastující, jako zbožný rodičovský teror. A pokud je Desatero svatební smlouvou, kterou dává ženich své nevěstě, říká jí právě na tomto místě: „Nestyď se za svoje rodiče. Mluv s nimi, pokud to jde. Pokud je vůbec znáš... Nevymazávej je ze svého života, neproklínej je. Někde jsou a žijí a nebo byli a už tu nejsou. I kdybys je nikdy v životě neviděla, vystav proti nim žalobu a obviň je tak, jak to cítíš - a pak jim odpusť, protože naprosto jistě nevíš, co všechno je v jejich jednání ovlivnilo. Něco můžeš zjistit, ale ne všechno. Odpusť! Jsi jejich krev a k jejich potížím přidáš ve svém životě ještě své slabosti. Nenič si tedy život neuctívou a povýšenou hloupostí. Naopak hledej a ptej se. Nezavrhuj. Neříkej jim fotr ani máma. Neříkej, že neexistují. Nepřikláněj se ani na jednu stranu sporu, pokud se rodiče rozvedli. Nejsi soudce, tím bude Bůh. Nikdy nevíš všechno. Přijmi to, je to pro tebe otec a matka, když už nemůžeš používat - zcela pochopitelně - něžné tatínek a maminka...“ Dělal co uměli a nebo se potáceli v tom, že vůbec nic neuměli. Byli zoufalí. Ale určitě chtěli být lepší, chtěli víc.“

Odpustit

Největším viníkem všeho zlého na světě je ten, kterého rodiče představují: Bůh. To on může za války a za nemoc, jež se vkrádá do životů lidem, kteří objektivně nic zlého neudělali a tolik chtěli žít! To on je viněn, ba dokonce obžalován za předčasná úmrtí matek a nebo otců a samozřejmě dětí! „Jak to Bůh mohl dopustit?!“

Odpovídat moudrými výklady, že je to všechno vina lidí, je v tu chvíli přinejmenším netaktní a nevhodné. Někaké zavinění by se třeba našlo, ale co jsme my, abychom na obvinění Boha odpovídali žalobou na lidi? To už by byl Bůh v našem podání pomalu jako naši politici, kteří nikdy nepřijmou odpovědnost a zaručeně neodstoupí. Když se lidé ptají, jak mohl Bůh dopustit to a nebo ono, snažím se naslouchat důvodu, proč to říkají. Nechávám dopadnout skandální žalobu; jen ať vyzní naplno a dolehne až k nebesům. Je třeba s lidmi plakat, hořekovat, zuřit, zoufat si a věrohodně nést lidskou úzkost. Když hledám slova, pomáhám si některým z biblických trpitelů, kteří nekorektně útočili na Boží vševědoucnost a všemohoucnost. Hořekuji spolu se žalmistou či Jóbem. Zaručeně nebudu Boha obhajovat. Nepotřebuje to. A už vůbec ne ode mne.

Až když pak poškozený Boha řádně obžaluje, teprve tehdy má možnost mu odpustit. Má šanci říct: „Hele, vylítlo to ze mně. Mluvil jsem o věcech, kterým nerozumím. Je to pro mě příliš složité a divné. Nesouhlasím s tebou, Bože. Naprosto tě nechápu! Ale protože nevidím až na dno tvých záměrů, uznávám, že všechno můžeš a že žádný záměr ti není neproveditelný.“ Tak nějak to říkal ten Jób. Odpustit Bohu? Ano. Protože, když odpustíme Bohu, jsme schopni odpustit i lidem, svému otci a matce. A Bůh odpustí i nám. A co ještě potřebujeme jiného, než odpuštění?!

Bůh jako otec a matka

Rodiče neuctíváme jako Boha a přesto jsou maminka a tatínek pro nás všechny prvními představiteli Pána Boha na zemi. A prokazovat jim čest je rozumné a správné. Pána Boha známe z různých církevních průpovědek jako otce. Znovu jsme se narodili nebeskému otci, když jsme uvěřili.

Pán Bůh bývá na oltáři vyobrazen jako starý otec. Mluví se o něm, jako o otci, ve Staré i Nové smlouvě, jak říkáme dvěma částem biblického textu.

Ve všech příbězích a prohlášeních, jež zachovávají čtyři evangelia, je nepřehlédnutelný Ježíšův vztah k Otci. Jiná slova z Desatera Ježíš v evangeliu vysvětloval, toto ale ne přímo. Využil jej v řeči o čistém, nečistém a lidské vypočítavosti.² Nad všechno jiné je nejlepším vysvětlením Ježíšův příklad. Bible zachovala a nepřekládá do národních jazyků aramejské slovo Aba. To slovíčko znamená něco mezi otcem a tatínkem. Je v něm citlivé zabarvení blízké lásky a zároveň výraz zásadní poslušnosti. Ježíš v kontaktu s nebeským Otcem zlidštil nezlidštitelné. Do škatulek ryze lidských zabalil nebeské poměry. Proto v jeho vztahu k Otci je bezmezná důvěra a naprostá poslušnost, což je ještě více než úcta. Ježíš je nám představen jako syn Otce a z nás dělá svoje bratry, syny stejného Otce. Celým jeho plánem je vzít nás do rodiny. Pak nám, pohanům, patří i Desatero. A v něm i velký slib trvalosti a požehnání takovému, který ctí svého otce a matku.

Jestli někdo měl nejisté a chybné, dokonce náhradní otce, kteří zmizeli v důležitých chvílích, pak to byl Ježíš. Vlastně nevíme, zda byl Josef tak starý a zemřel. A nebo prostě zůstal v pozadí a nechtěl hrát roli, která by se zapisovala do evangelií. Jisté je, že pod křížem nebyl. Tam byla matka. Ježíš s rodiči nesouhlasil a měl svůj názor. A přesto je ctil, měl totiž Otce v nebi a věděl co je v Desateru. Navázal na tradici otců, kterou nesli předkové.

Když Eliáš v poušti říká: „Nejsem lepší než moji otcové!“ je v tom rezignace, únava a slabost. Spolu s Eliášem si klademe vysoké cíle a soudíme sami sebe. A to nemáme dělat. Naším úkolem a možností je navázat na své rodiče a být jinými v tom, v čem je třeba! Především zbytečně neopakovat rodičovské chyby. Ani otcovské a ani mateřské.

Bůh se vůbec nestydí za to, že je také matkou. Stejně zdroje mohu uvádět pro ženské a mateřské rysy všemohoucího Boha (Viz příloha, která nebyla součástí kázání, ale je k dispozici k biblickému studiu). Bůh jako žena? Ano! Když se o Bohu, který není určen pohlavím a podmíněn doplněním druhého pólu lidství mluví v mužském rodě, tak ano - i žena. Bůh ale není ani muž a není žena. Je Bohem, mimo naše kategorie.

Zvláštní: Jedno z opakování tohoto slova v Desateru je napsáno opačně: „Každý měj v úctě svou matku a svého otce.“ (Leviticus 19:3) Zapisovatel upřednostnil matku. Protože lidé potřebovali nějaký otcův protějšek, tak si všelijak matku domýšleli a přebírali ženská božstva ze starých vyprávění. Dokládají to archeologové i v samotném Izraeli. Musím se přiznat, že jsem to hledání možná trochu povýšeně komentoval. Nepotřebuji přece žádnou „Božku“ a ani nanebevzatou Pannu Marii. Jenže i pro mne byla maminka tak důležitá! Zkuste té nouzi porozumět!

Pochopil jsem to nově ve chvíli, kdy zemřel náhle můj přítel, katolický kněz František Beneš, který mi byl velice blízko. A protože nejenom mně, měl velký pohřeb. Jeho farníci mu na hřbitově zpívali dlouhé mariánské písně. Neuměl jsem je zpívat. Nemohl jsem a ani jsem nechtěl zpívat s nimi, ale rozuměl jsem jejich bolesti. Všechno, co zpívali, bylo adresováno mamince a já jim rozuměl. Bůh je přece taky moje matka!

To slovo z Desatera nás vede k velkému úklidu v naší duši. (1) Narovnat si vztahy k rodičům a tím (2) i k Bohu a získat tak pevnou půdu pod nohama k (3) partnerskému a pak i rodičovskému životu. To slovo z Desatera je doprovázeno velkým zaslíbením o délce a bohatosti života. Voní nebem. Proto je s ním také židovský národ tak nezníčitelný a křesťanství jakbysmet.

Vrátím se k úvodu. Desatero je v jednom pohledu svatební smlouvou. Protože ženichovi na tomto slovu z Desatera velice záleží, tak podle posledních slov proroctví ve Staré smlouvě, v té první části Bible, k izraelitům přichází Jan Křtitel jako Eliáš a - biblickou řečí - „obrací srdce otců k synům a synů k otcům“ ještě dřív, než se narodí zachránce Ježíš Kristus, jak to si připomíná křesťanský svět o Vánocích. A jsou tu napravené vztahy v rodině. Ještě dřív, než začne ženich žít se svou vyvolenou, rovnají se vztahy mezi rodiči a dětmi. Ještě dřív, než zasedneme ke svátečním stolům a andělé zapějí svoje „Halelujah“, zní nám: „Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“

Amen

Matka a mateřské Hospodinovy rysy. Zkuste zvážit tyto citace v souvislostech:

„Jeruzaléme, Jeruzaléme, morděři proroků, a kterýž kamenuješ ty, jenž byli k tobě posíláni, kolikrát jsem chtěl shromáždit děti tvé, tak jako slepice shromažďuje kuřátka svá pod křídla, a nechtěli jste.“ (Matoušovo evangelium 23:37)

² Matoušovo evangelium 15:1-20 a Markovo evangelium 7:1-23

„Jako orlice ponouká orličátek svých, sedí na mladých svých, roztahuje křídla svá, běře je, a nosí je na křídlech svých: Tak Hospodin sám vedl jej, a nebylo s ním boha cizozemců.“ (Ekumenický překlad radši změnil pohlaví orlice na orla) Deuteronomim 32:11n

„Opomněl jsi Skálu, která tě zplodila, zapomněls na Boha, který tě v bolestech zrodil.“

„Poutní píseň, Davidova. Nemám, Hospodine, domýšlivé srdce ani povýšený pohled. Neženu se za velkými věcmi, za divy, jež nevystihnu, nýbrž chovám se klidně a tiše. Jako odstavené dítě u své matky, jako odstavené dítě je ve mně má duše. Čekej, Izraeli, na Hospodina nyní i navěky.“ Žalm 131

„Provázky lidskými jsem je táhl, provazy milování, byl jsem jako ti, kdo jim nadlehčují jho, když jsem se k němu nakláněl a krmil jej.“ Ozeášovo proroctví 11:4

Požehnání Jákobovo synům je i ve jménu mateřských rysů: „Kéž pomáhá tobě, kéž ti Všemohoucí žehná shora hojným požehnáním nebes, hojným požehnáním tůně propastné, jež odpočívá dole, hojným požehnáním prsů, požehnáním lůna.“ Genesis 49:25

„Budete sát nošení v náručí, hýčkání na kolenou. Jako když někoho utěšuje matka, tak vás budu těšit. V Jeruzalémě dojdete potěšení.“ Izajáš 66:12n

„Sijón říkával: „Hospodin mě opustil, Panovník na mě zapomenul.“ „Cožpak může zapomenout žena na své pacholátko, neslitovat se nad synem vlastního života? I kdyby některé zapomněly, já na tebe nezapomenu.“ Izajáš 49:14n

„Byl jsem příliš dlouho zticha. Mám dál mlčet? Přemáhat se? Mám jen sténat, těžce jak rodička vzdychat a přitom po dechu lapat?“ Izajáš 42:14

Hospodin je náhradní rodinou, rodiči: „I kdyby mě opustil můj otec, moje matka, Hospodin se mě vždy ujme.“ Žalm 27:10

Zvláštní místo hovořící o nebeském Jeruzalému (kde bude všechno ve všem Kristus podle 1. dopisu do Korintu 15:28) jako o matce: „Hagar znamená horu Sínaj v Arábii a odpovídá nynějšímu Jeruzalému, neboť žije v otroctví i se svými dětmi. Ale budoucí Jeruzalém je svobodný, a to je naše matka.“ Dopis Galatským 4:25n

Ostatně i apoštolé měly obě dovednosti - otcovskou i mateřskou: „...byli jsme mezi vámi laskaví, jako když matka chová své děti... Víte přece, že jsme každého z vás jako otec své děti...“ (1. dopis do Tesaloniky 2:7 a 11

Závěr:

Jsou lidé, kteří si musí dokázat, že Bůh potřebuje manželku. Vycházejí ze skutečných důkazů, které byly pořízeny archeology. Viz odborná práce z Karlovy univerzity zde: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130007975/?lang=cs>

Typický přístup k představě Boha a jeho Božky je tady: <https://www.suenee.cz/byla-asera-manzelkou-boha/> Tento přístup nesdílím. Připouštím, že tento pohled zraje tam, kde se prosazuje lidská představa o chlapeckém Bohu a vše ostatní se považuje za rouhání.

Jsou lidé, kteří se dívají na náboženství jako na otázku rovnosti pohlaví (moderně a trochu bezobsažně tzv. genderové přístupy). Pro takové musí být k ďáblu alternativa v ďábelce. K Bohovi v Božce. Tento přístup nesdílím. A zase: Živnou půdu mají tyto myšlenky tam, kde je Bůh prostě muž a vše ostatní je ohrožením.

Bůh ale není muž ani žena. Jen se žensky, mateřsky chová a stejně tak umí být otcovsky pevný a laskavý. Je stejně tak láskou, jako je soudcem. Miluje a hněvá se - a za hněv se nestydí. Proto není třeba panikařit a přijímat svého Boha jako Boha, mimo naše míry a zvyklosti.

Vycházel jsem i z výkladů Desatera v práci Jana Hellera, Hlubinné vrty, Kalich 2008